

Strategidokument

Strategisk næringsplan for Flå kommune 2017

Flå – Først i Hallingdal

INNHold

1.	Innledning – Føringer for arbeidet.....	1
1.1.	Innledning.....	1
1.2.	Målsetting med strategien	2
1.3.	Bakgrunn.....	3
1.4.	Føringer	3
1.5.	Bærekraftprinsipper	5
1.6.	Måleindikatorer.....	5
1.7.	Organisering og utarbeidelse av strategien	6
2.	Kort om Flå kommune	7
2.1.	Kort om Flå kommune.....	7
2.2.	Befolkningsutvikling.....	7
3.	Næringslivet i Flå	8
3.1.	Næringsfordeling i Flå.....	8
3.2.	Handel	10
3.3.	Industri	11
3.4.	Bygge- og anleggsvirksomhet.....	11
3.5.	Overnatting	12
3.6.	Opplevelser/Aktiviteter/Arrangementer	12
3.7.	Landbruk.....	14
3.8.	Flå vekst.....	15
4.	Fritidsboliger.....	16
4.1.	Fritidsboligstatistikk.....	16
4.2.	Forbruk/ringvirkninger fra fritidsboligbrukerne.....	17
4.3.	Hvilke aktivitets-, tjeneste-, service- og handelstilbud ønskes.....	18
5.	Styrker og svakheter	20
5.1.	Flå sine styrker	20
5.2.	Flå sine svakheter	20
6.	Tiltaksplan.....	21
6.1.	Næringsmessige muligheter	21
6.2.	Tiltak – Næringsssamarbeid og kompetanseheving.....	23
6.3.	Tiltak – Diverse næringsmessig tilrettelegging.....	25
6.4.	Tiltak – Fritidsbolig.....	26
6.5.	Tiltak – Informasjon og markedsføring	27
6.6.	Tiltak – Fellesgoder og infrastrukturtiltak	28

1. INNLEDNING – FØRINGER FOR ARBEIDET

1.1. Innledning

Flå kommune har relativt sett hatt en meget god utvikling i antall arbeidsplasser og antall innbyggere de siste årene. En tidligere nedgang i folketallet er nå snudd til vekst. Flå har de siste årene utviklet seg til å bli en turist- og fritidsboligdestinasjon, og Flå er et stoppested for trafikken mellom øst og vest.

Flå sin visjon, vedtatt av kommunestyret 31.03.11 er:

”Flå – først i Hallingdal”

Kommuneplanens arealdel 2015-2027 gir åpning for en kraftig utvikling i hytteturisme, handel og annen næringsutvikling. Det er i dag i underkant av 2000 fritidsboliger i Flå, vedtatte planer åpner for ytterligere 3-4000 fritidsboliger. Flå kommune har som mål å bli en betydelig hyttekommune. Fritidsboligeiere og –brukere er en viktig målgruppe for handels- og servicenæringen, øvrig næringsliv og kommunen i helhet. Flere fritidsboliger og fritidsboligbrukere gir økonomisk gevinst og nye muligheter for næringslivet, som bygg og anlegg, handel, opplevelsesnæring og tjenesteytende næring. Det kan også ligge til rette for salg av lokale råvarer, matvarer og gårdsturisme for landbruksnæringen.

I tillegg til utviklingen av fritidsboliger er det svært mye som har skjedd siden næringsplanen ble rullert i 1999. Blant annet kan nevnes:

- Bjørneparken kjøpesenter er hovedstoppeplass for turister på tur mellom øst og vest
- Bjørneparken/Rovdyrsenter/JFS befester sine stillinger som viktige reisemål
- Befolkningsnedgang er snudd til vekst i folketallet
- Flå Veksthus gir muligheter med ledig næringsarealer
- Utbedring og omlegging av Rv. 7 ved Sokna/Ørgenvika har gitt nye muligheter
- Ringeriksbane/E16 gir nye muligheter fra 2024

Flå er en kommune med store og flotte fjellarealer. Kommunens store utmarksressurser med fjell og skog, natur og naturbruk er viktige trekkplaster og grunnlag for fritidsboligbrukere og lokalbefolkning, og er også viktig for turister og tilreisende.

En god fritidsboligutvikling, videreutvikling av eksisterende og nye aktivitets- og opplevelsestilbud, overnattings-, handels- og servicenæring, håndverkere og entreprenører, skogsdrift og treindustri, jakt, fiske og naturguiding, et levende landbruk med pleie av kulturlandskapet, lokal matproduksjon og gårdsturisme, er alle av betydning for Flå sin attraktivitet, både overfor turister, fritidsboligbrukere og lokalbefolkning.

For å lykkes med vekst i det lokale næringslivet så er en avhengig av:

- Å være synlig i markedet
- Ha attraktive produkter og tilbud
- God kvalitet i alle ledd for å sikre gjenbesøk/gjenkjøp og god omtale

De foreslåtte tiltakene i denne tiltaksplanen er hensyntatt tilbakemeldinger fra de næringsdrivende i kommunen gjennom kartlegging og møter i prosessen vinteren og våren 2017. Videre er innspill fra fritidsboligeiere gjennom en egen undersøkelse sendt ut til disse, tatt med. Kommunale og fylkeskommunale føringer er også hensyntatt.

Denne planen er utarbeidet av Norsk Turistutvikling AS på oppdrag fra og i samarbeid med Flå kommune.

De foreslåtte tiltakene kan bidra til synlighet og kunnskapsheving for å sikre gode kvalitative og attraktive kommersielle og ikke-kommersielle tilbud og produkter i Flå. Tiltakene må løses i fellesskap mellom kommunen, Flå Vekst og næringslivet. I tillegg er lokalbefolkningens holdning som vertskap og ambassadører viktig, både med hensyn til ivaretagelse av egen eiendom samt formidling om Flå sine produkter og tilbud.

1.2. Målsetting med strategien

Vision for Flå:

"FLÅ – FØRST I HALLINGDAL"

Mål i kommuneplanens samfunnsdel (2011-2023) for næringsliv:

I 2023 skal næringslivet være betydelig mer variert, og etablerte næringer skal opprettholdes minst på det nivået de har i dag. Det skal aktivt legges til rette for at nye virksomheter kan etablere seg, særlig innenfor reiseliv og kulturbaserte næringer.

Konkrete delmål:

- I 2023 skal Flå være en betydelig helårs turistdestinasjon i Hallingdal, og fremstå som en særs attraktiv familiedestinasjon gjennom å tilby nære og varierte friluftsopplevelser tuftet på kvalitet, lokal tradisjon og miljø.
- Minst 10 gårdsbruk/småbruk skal drive reiselivsrelatert næring (opplevelsesproduksjon).
- Minst 20 nyetablerte årsverk innen håndverksbransjen.
- Minst ett nytt industriområde skal være etablert i tilknytning til Rv7.
- Minst 10 personer skal ha tatt med seg jobben til Flå (høy kompetanse, tilknytning til firma i Oslo eller omegn)

Målsetting med strategien:

Målsettingen med strategien er å skape vekst i omsetning og arbeidsplasser for næringslivet i Flå.

Gjennom tiltakene presentert i strategien, og med motivasjon og innsatsvilje til stadig forbedring fra alle involverte aktører (kommune, næringsliv, næringselskap, lag/organisasjoner og lokalbefolkning) skal Flå fortsatt være en kommune i vekst. Det er en målsetting å sikre et bærekraftig næringsliv i Flå ved å tilby produkter og opplevelser av god kvalitet – for å sikre fremtidige arbeidsplasser og bosetting i kommunen. Det er et overordnet mål om at kommunens innbyggertall skal økes og at alders- og kjønns sammensetningen bedres ved å få flere til å bosette seg i kommunen.

Hovedmål:

Flå skal ha et mangfoldig, livskraftig og bærekraftig næringsliv.

Delmål:

- Vekst for næringslivet i form av økt omsetning og nye arbeidsplasser.
- God kvalitet på alle produkter og tjenester som tilbys.
- Tilby attraktive fritidsboligområder.
- Stolthet over å bo, arbeide og ha fritidsbolig i kommunen.

1.3. Bakgrunn

Sist vedtatte næringsplan for Flå ble vedtatt i 1999, og det var nå behov for ny næringsplan. Kommuneplanens samfunnsdel 2011 - 2023 ble vedtatt i 2011. Kommuneplanens samfunnsdel er den langsiktige planen som gir viktige strategiske føringer for utvikling av Flåsamfunnet. I samfunnsdelen beskrives langsiktige mål om mangfoldig og livskraftig næringsliv, befolkningsutvikling og Flå som lokalsamfunn.

Kommunestyret vedtok 27. oktober 2016 å utarbeide en strategisk næringsplan for Flå kommune.

Hensikten med strategien er å definere bærekraftige og langsiktige utviklingsmål for næringslivet, samt definere konkrete tiltak for å nå disse målene. Strategien viser hvordan kommunen vil prioritere bruk av ressurser og økonomiske virkemidler, samt hvordan næringslivet og øvrige samarbeidsparter kan involveres i utviklingen av reiselivet, opplevelsesproduksjon og handelsnæring i kommunen.

1.4. Føringer

Strategien må følge overordnede kommunale og fylkeskommunale planer.

Kommunale føringer er:

- Kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023
Kommunens samfunnsdel har følgende visjon:
"FLÅ – FØRST I HALLINGDAL"
Visjonen blir en naturlig føring også for den strategiske næringsplanen.

Videre har kommuneplanens samfunnsdel bl.a. følgende målsettinger:

- Overordnet mål at kommunens innbyggertall skal økes og at alders- og kjønns sammensetningen bedres ved å få flere til å bosette seg i kommunen.
- Mangfoldig og livskraftig næringsliv
- Et godt og trygt lokalsamfunn for alle
- Levende grender
- Attraktive hytteområder

Regionale føringer er:

- Regional plan for verdiskaping og næringsutvikling i Buskerud
Buskerud skal legge til rette for en fremtidsrettet og bærekraftig nærings-utvikling og være et foregangsfylke innen verdiskaping og næringsutvikling. Planen gjelder for hele Buskerud innen alle bransjer. Bærekraftig verdiskaping er et premiss som styrer valg av satsingsområder. Dvs. si at de prioriterte handlingene ikke skal forringe muligheten for kommende generasjoner til å dekke sine behov.

Skal ressursene og kompetansen nyttes for å øke verdiskaping og produktivitet, må bedriftene og offentlig sektor være tilrettelagt slik at alle kan jobbe der, uavhengig av funksjonsevne og etnisk bakgrunn. Et mangfold i form av alder, kjønn, faglig bakgrunn, fysisk funksjonsevne og etnisk bakgrunn kan føre til mer innovasjon på alle nivå.

Næringslivet er avhengig av langsiktige og forutsigbare rammevilkår fra det offentlige, og hvor offentlig sektor fremmer verdiskaping.

- Regional delplan for reiselivet i Buskerud 2010-2016
Buskerud er det første fylket i Norge som utarbeidet en regional delplan for reiselivet. Reiselivet i Buskerud har tre hovedutfordringer:
 - a) Bli mer bærekraftig
 - b) Omsette kundebehov i kjøpsbare produkter
 - c) Bli attraktiv for arbeidstakere og investorer
 Hovedmålet er at reiselivet i Buskerud skal være best i landet på kvalitet, verdiskaping og internasjonal konkurransekraft. Utviklingen skal være bærekraftig.

Planen skal ikke videreføres utover planperioden, og den fremtidige reislivssatsingen skal nå inkorporeres i den overordnede planen Regional plan for verdiskaping og næringsutvikling. Utfordringer og målsettinger kan likevel være aktuelle fremdeles.

- Regional plan for universell utforming – Buskerud mot 2025
 - Universell utforming skal ivaretas i kommune- og reguleringsplanlegging
 - Universell utforming skal være et integrert prinsipp i alle nye utbyggingsprosjekter.
 - Eksisterende publikumsbygg/-anlegg skal oppgraderes slik at hovedløsningen tilfredsstiller kravet til universell utforming.
 - Alle skal ha mulighet til å drive et aktivt friluftsliv i sitt nærmiljø.

1.5. Bærekraftsprinsipper

FNs bærekraftsmål består av 17 mål. Målene skal fungere som en felles global retning for land, næringsliv og sivilsamfunn. Mange av målene er allerede oppfylt i Norge, men ikke alle.

Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine. Det er tre dimensjoner i bærekraftig utvikling; klima og miljø, økonomi og sosiale forhold.

Bærekraftsprinsippene legges til grunn og er førende for kommunens strategiplan.

1.6. Måleindikatorer

Årlig utvikling i næringsarbeidet kan følges gjennom utvalgte måleindikatorer. Disse indikatorene kan synliggjøre utviklingen og vise resultater for vekst og verdiskaping.

Måleindikatorer kan være:

- Økning i netto positiv tilflytting
- Vekst i arbeidsplasser
- Økning i nyetableringer pr. år
- Forbedre posisjonen i NHOs Nærings-NM og attraktivitetsbarometer

1.7. Organisering og utarbeidelse av strategien

Flå kommune har hatt ansvaret for og er eier av planen.

Det er nedsatt en styringsgruppe bestående av representanter fra kommunen og næringslivet:

- Tor Egil Buøen, ordfører Flå kommune
- Odd Egil Stavn, rådmann Flå kommune
- Trond Gunnerud, Høgevarde AS
- Kees Ekeli, Bjørneparken
- Merethe Gandrud, kokmmunestyremedlem
- Svein Erik Gandrumbakken, bygg og anlegg
- Turid Østdahl, annen næring

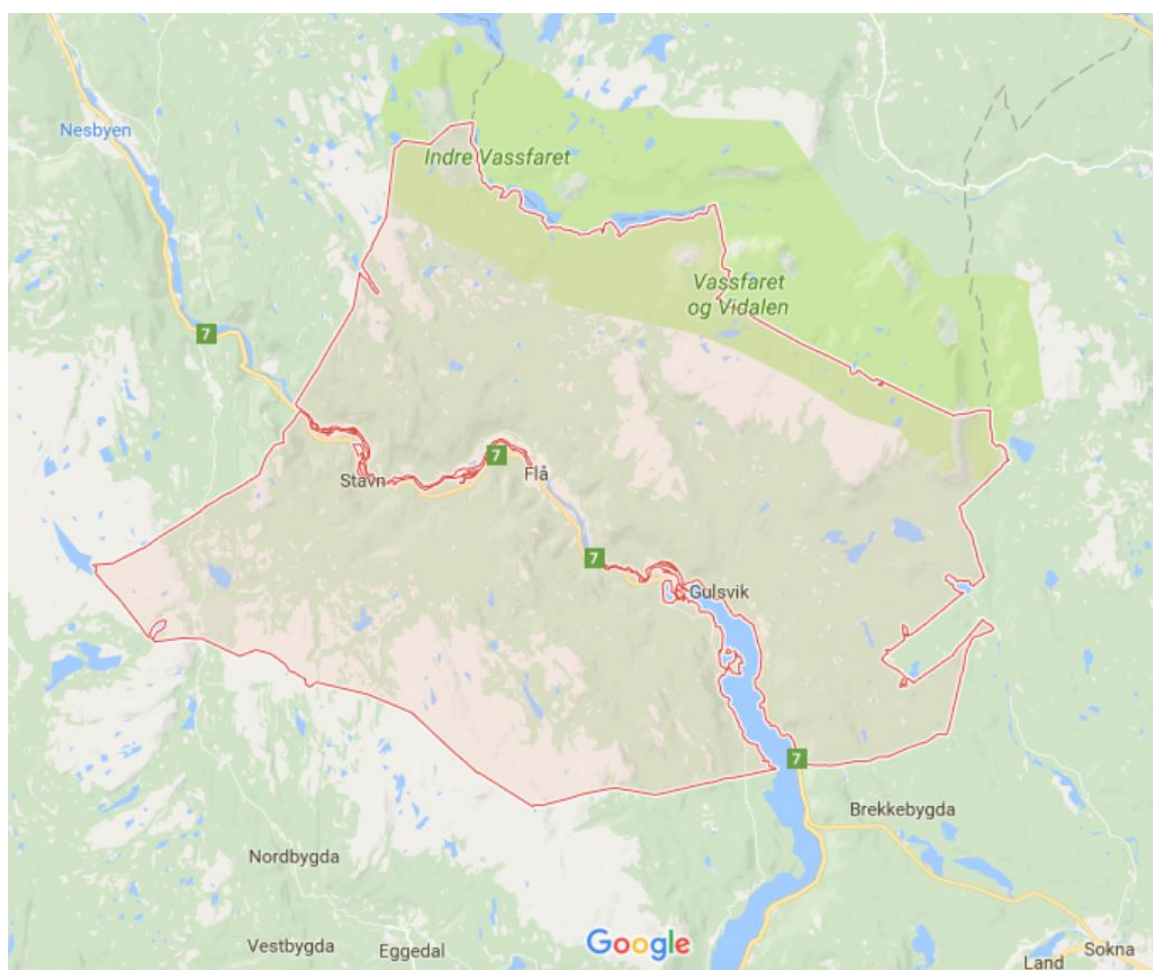
Norsk Turistutvikling AS v/Kjell O. Solbakken har vært prosessleder. Utarbeidelse av plandokumentet har blitt ivaretatt av Anne Anmarkrud Lier i Norsk Turistutvikling AS.

Næringsaktører i kommunen har vært involvert gjennom besvarelse av kartleggings-skjema og deltakelse i arbeidsmøter. Målsettingen med kartleggingen og møtene har vært å få innspill fra næringslivet og grunneiere i denne prosessen, slik at det blir en strategi som er forankret både hos kommunen, Flå Vekst og næringslivet.

2. KORT OM FLÅ KOMMUNE

2.1. Kort om Flå kommune

Flå kommune ligger i nordenden av innsjøen Krøderen, og er den sydligste kommunen i dalføret Hallingdal i Buskerud fylke. Flå er inngangsporten til Hallingdal fra syd. Kommunen har ca. 1 100 innbyggere, og ca. 1 800 fritidsboliger. Kommunens areal er på ca. 700 km². Både riksvei 7 og Bergensbanen går gjennom kommunen, som er to av hovedferdselsårene mellom øst og vest. Reisetiden fra Hønefoss er ca. 45 minutter, og fra Sandvika og Geilo ca. 1,5 time. Fra Oslo, Drammen og Kongsberg er reisetiden i underkant av 2 timer. Flå har potensial for å tiltrekke seg befolkningsrike markeder fra Østlandet.

2.2. Befolkningsutvikling

Flå kommune har 1081 innbyggere pr. 01.01.2017. Etter en lengre periode med befolkningsnedgang, var det i strategisk næringsplan fra 1999 et hovedmål at folketallet skulle begynne å stige. Denne trenden har snudd, og Flå opplever nå en befolkningsøkning. I tiårsperioden 2007–17 hadde kommunen en gjennomsnittlig årlig vekst i folketallet på 0,9 %.

3. NÆRINGSLIVET I FLÅ

3.1. Næringsfordeling i Flå

Flå har snudd befolknings- og næringsnedgangen. I dag flytter folk til Flå, ikke fra. Befolkning, næringsliv, handel og turisme vokser år for år. Befolkningsveksten de siste årene har kommet som følge av næringsvekst og nye arbeidsplasser.

Alle som ønsker å etablere næringsvirksomhet i Flå kan søke om etablererstøtte fra kommunen.

Sysselsettingen i Flå fordeler seg på følgende næringsområder:

Næring	4. kvartal 2016
Jord/skogbruk/fiske	4,5 %
Industri og olje	12,1 %
Byggevirksomhet	15,9 %
Varehandel	15,9 %
Overnatting og servering	7,0 %
Offentlig administrasjon	5,7 %
Undervisning	4,3 %
Helse-sosial	18,7 %
Tjenester	12,3 %

Det har vært en vekst på 20 % i antall sysselsatte i varehandel, hotell, restaurant og forretningsmessig tjenesteyting i perioden 2008-2016.

Kilde: SSB.no

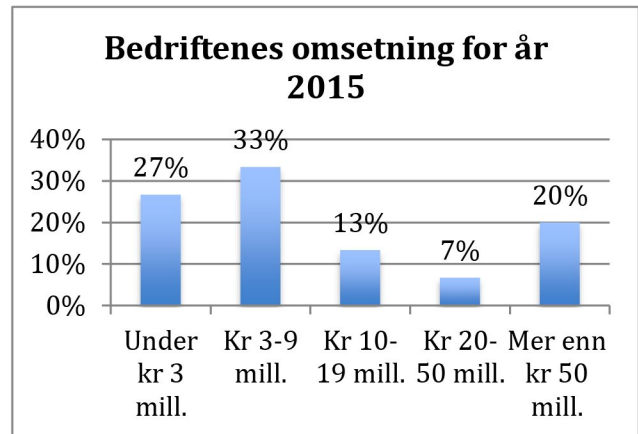
I NHOs Kommune-NM ligger Flå på 9. plass i Buskerud og på 121. plass i Norge (av 428 kommuner i alt). NHOs Kommune-NM rangerer kommunene etter attraktivitet og lokal vekstkraft basert på forhold ved næringsliv, arbeidsmarked, demografi, kompetanse og kommunal økonomi. Tallgrunnlaget er fra 2015. I rangeringen ligger Flå på 1. plass i fylket i forhold til antall nyetableringer (pr. 1000 innbyggere i yrkesaktiv alder), og på 10. plass i Norge! 69 % av alle sysselsatte i Flå er sysselsatt i privat sektor.

Det ble i desember 2016 foretatt en kartlegging av bedrifter og næringsliv i kommunen.

60 % av de som svarte på kartleggingen hadde en omsetning i 2015 på under 10 millioner kroner. 20 % hadde en omsetning på mer enn 50 millioner kroner.

De fleste bedriftene i Flå er mindre eller mellomstore bedrifter. Kartleggingen viste at 60 % av bedriftene har færre enn 10 årsverk. 20 % av bedriftene har mer enn 25

årsverk. Kartleggingen inkluderer et bredt spekter av bransjer, som bl.a. bygg og anlegg, øvrig håndverkstjenester, overnatting og servering, handel, jordbruk/skogbruk og konsulentvirksomhet.

Kort om ulike næringsgrupperinger i Flå

Novema er en viktig industribedrift i Flå med over 30 ansatte. Bygg- og anleggssektoren øker særlig som følge av fritidsboligaktiviteten på fjellet. Handelsstanden har omsetningsvekst og det startes mange nye næringer årlig. Bjørneparken har hatt en svært god utvikling de siste årene både i forhold til antall besøkende og økonomisk resultat. Jakt- og Fiskesenteret har god drift og tilbyr sammen med Bjørneparken og Rovdyrsenteret et faglig godt tilbud til besøkende.

I Flå sentrum ligger bl.a. kjøpesenter, hotell, spisesteder, Bjørneparken, bensinstasjon, Jakt- og Fiskesenteret og Flå Veksthus med flere ulike næringer, fagmiljø og kommuneadministrasjon og bank. Ellers i kommunen finnes bilverksted, trelasthandel, håndverksbedrifter, aktivitetsfirma, campingplasser, spisesteder m.m.

Næring knyttet til fritidsboligutbygging og tilbud for fritidsboligbrukere har hatt en solid vekst de siste 10 år. Sterkest vekst i fritidsboligutbyggingen har vært på Høgevarde.

Landbruket er fremdeles en viktig næring i Flå. Flå er en stor og aktiv skogkommune. Hovedproduksjonen på gårdene er skog og korn, ofte i kombinasjon med sau.

I 2015 stod Flå Veksthus klar til bruk. Veksthuset skal bidra til å skape et miljø med fagmiljø på tvers av kommune og næringsliv. Veksthuset skal også være en møteplass

for privat næringsliv og offentlige aktører m.fl. Det er noe ledig areal pr. i dag, og det gir mulighet til nyetableringer.

Kommuneplanens arealdel (2015-2027) åpner for næringsarealer og en stor vekst i fritidsboliger.

3.2. Handel

Antall virksomheter innenfor næringssektoren varehandel og reparasjon av motorvogner har økt med 92 % fra 12 virksomheter i 2009 til 23 virksomheter i 2016.

I Flå sentrum er det flere butikker i ulike bransjer, som for eksempel innenfor matvare, sport, bokhandel, interiør, klær, sko, blomster, apotek og Vinmonopol. Det finnes også utsalg av lokalprodusert mat. I tillegg finnes spisesteder og bensinstasjon.

Handelsbedriftene bidrar til et helhetlig tilbud for fritidsboligbrukere, lokalbefolkning og tilreisende.

TABELL 1: Omsetning pr. innbygger i detaljhandel (kr)

	År 2010	År 2015	Endr. i % 2010-2015
Hele landet	71 919	81 837	13,8 %
Flå	51 124	104 870	105,1 %
<i>Gol (høyest omsetning i Buskerud)</i>	131 167	163 059	24,3 %
<i>Hole (lavest omsetning i Buskerud)</i>	27 536	30 974	12,5 %

Kilde: SSB.no

Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger for detaljvarehandel i Flå var ca. kr 105 000 i 2015. Dette er høyere enn landsgjennomsnittet, og Flå kommune ligger på 4. plass i Buskerud. Flå har større omsetning pr. innbygger enn byene Drammen, Hønefoss (Ringerike) og Kongsberg. Veksten i detaljhandelen i kommunen har vært formidabel. I perioden 2010-2015 har veksten vært på hele 105 %!

Generelt på landsbasis er det en tendens til at kommuner som har mange fritidsboliger og/eller er en stor reiselivskommune, har gjennomsnittlig høyere detaljhandel-omsetning pr. innbygger enn andre kommuner. Gol er den kommunen i Buskerud som har høyest omsetning pr. innbygger, dernest følger Hemsedal, Hol og Flå. Drammen kommer først på en 5. plass og Kongsberg på 10. plass. Hole, som både har færre fritidsboliger og et mindre utbygd handelstilbud, har lavest omsetning pr. innbygger i fylket.

Reiselivsnæringen, fritidsbolignæringen og handels- og servicenæringen er gjensidig avhengig av hverandre. Jo flere turister og fritidsboligturister som kommer til Flå, og jo lenger disse oppholder seg i kommunen, desto mer vil disse også handle og benytte servicetilbud som finnes i kommunen. Og i motsatt fall; færre turister og hyttebrukere vil føre til reduserte inntekter for handels-, service-, bygg- og anleggsnæring.

Sesongvariasjonene som tradisjonelt har vært i reiselivs- og hyttenæringen, kan gi utslag og utfordringer for lokal handelsnæring.

I følge en fritidsboligundersøkelse for Flå gjennomført desember 2016/januar 2017 savnes bl.a. bakeri, jernvare, hvitevarer og byggevare/trelast. Videre savnes dagligvareutsalg på Høgevarde og i Gulsvik.

De næringsdrivende i Flå mener bl.a. at flere små spesialbutikker/koselige butikker som skaper miljø, sportsbutikk for jakt og fiske, kafé/konditori, pub og hvitvareforretning mangler i Flå.

3.3. Industri

Novema er Flås største industribedrift (maskinindustri med produksjon av ventilasjonsaggregater) med over 30 ansatte. Industrien i Flå sysselsetter 13 % av arbeidstakerne (2015), 23 % inkludert bygge- og anleggsvirksomhet/kraft- og vannforsyning. Det er registrert 6 statistikkpliktige bedrifter innen industri og bergverksdrift.

3.4. Bygge- og anleggsvirksomhet

Det finnes 39 registrerte virksomheter innenfor bygg og anlegg i Flå i 2016. Antall virksomheter innenfor bygge- og anleggsvirksomhet har økt med 77 % (17 nye virksomheter) i perioden 2009-2016. Denne store økningen skyldes i stor grad hytteutbygging i Høgevarde og i andre hyttestedestinasjoner i regionen.

3.5. Overnatting

Flå har tidligere i liten grad vært en turistkommune, og reiseliv har tidligere ikke vært et prioritert satsingsområde i kommunen. Det er de siste 10 år blitt endret. Med Olav Thons utbygging av Bjørneparken, kjøpesenter og hotell, samt en massiv fritidsboligutbygging i kommunen, har reiseliv og turisme etter hvert blitt en viktig næring i kommunen.

I kommunen finnes overnattingsbedrifter innenfor hotell og camping, hytteutleie og gårdsovernatting.

TABELL 2: Alle overnattingsbedrifter

Hotell	År 2015	År 2016	Endring (antall)	Endr. i %
Hele landet	31 653 839	33 114 132	1 460 293	4,6 %
<i>Buskerud</i>	2 461 826	2 517 113	55 287	2,2 %
Oppland	2 611 876	2 773 799	161 923	6,2 %
Telemark	1 139 183	1 147 978	8 795	0,8 %
<i>Hallingdal</i>	1 467 109	1 520 776	53 667	3,7 %

Kilde: SSB.no og Statistikknett.no

Både for nasjonen samlet og for innlandsfylkene Buskerud, Oppland og Telemark har det vært en økning i gjestedøgnutviklingen på overnattingsbedriftene fra år 2015 til 2016. Også Hallingdalsregionen har hatt en vekst på 3,7 % i samme periode. Det finnes ikke offisielle tall for Flå på grunn av for få statistikkpliktige overnattingsbedrifter.

3.6. Opplevelser/Aktiviteter/Arrangementer

Attraksjoner, aktivitetsbedrifter, arrangementer og serveringsbedrifter er viktige for attraktiviteten for Flå som besøksmål, og bidrar til økt oppholdslengde for fritidsboligbrukere og turister.

Kommunens største turistattraksjon er Bjørneparken som ligger i Flå sentrum. Bjørneparken hadde ca. 75 000 besøkende i 2016. Her er både bjørn, elg, gaupe og husdyr, samt Norges største krokodilleutstilling med krokodiller, slanger og andre eksotiske dyr. I tillegg er det flere aktiviteter i parken som hinderløype, zipline, berg- og dalbane og innendørs lekeland. Et moderne rovdysenter med interaktiv læring om rovdirene ligger også i tilknytning til Bjørneparken.

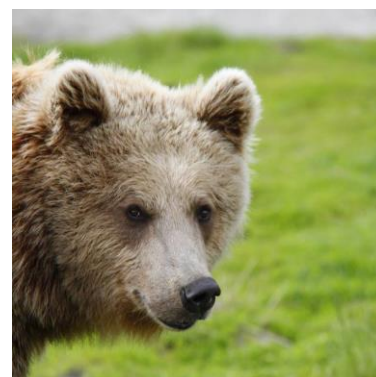

Foto: Bjørneparken

I Flå ligger også Jakt- og fiskesenteret, eid og drevet av Norges Jeger- og Fiskeforbund (NJFF). Her tilbys det teoretisk og praktisk opplæring i jakt og fiske inne i lokaler, på skytebaner, hundetreningsområder, tilrettelagte fiskevann mv. Det tilbys kurs både for individuelle og for grupper. Om sommeren tilbys det fisketur med guide for turister.

Eventselskapet Halling EventYr skreddersyr arrangementer og aktiviteter for grupper.

På Høgevarde er det et mindre alpinanlegg for fritidsboligbrukere, lokalbefolkning og andre tilreisende.

Ellers er det flere arrangementer i Flå i løpet av året, som Flådagen, Vassfardansen og Vassfardagen, Alpakkautstilling, Villmarksfestival, Hyttemesse, Roppecrossen m.m.

Vassfardansen

Av ikke-kommersielle aktiviteter er skiløyper om vinteren svært viktig. Det er lysløype ved Flå stadion, og flere løyper i fjellene på begge sider av dalføret med forbindelse videre til øvrige fjellområder i Hallingdal og Norefjell.

Turer i skog og fjell er viktige aktivitetstilbud for fritidsboligbrukere, lokalbefolkning og turister om sommeren. Jakt, fiske og vannaktiviteter i form av bading og padling er også populære aktiviteter. Flå har også sykkeltilbud. Sykkelstamvegen mellom Geilo og Noresund går gjennom Flå. Det finnes også utendørs klatreruter i Flå.

Flå kommune har store utmarksareal og en del av dette er verneområder. En del av det kjente og sagnomsuste natur- og skogsområdet Vassfaret ligger i Flå kommune. Her hadde en av landets siste bjørnestammer sitt tilholdssted. Deler av Vassfaret er naturreservat. 34 % av verneområdene ligger i Flå kommune. Hensikten med disse verneområdene er å ta vare på en

naturtype som er karakteristisk for indre deler av Østlandet. Samtidig skal området kunne nyttes til friluftsliv, forskning og undervisning.

I alt er 98 % av kommunens areal å regne som utmark. Det er bygd ca. 430 km med skogsbilveger, og de fleste av disse gir allmennheten adkomst til store friluftsområder.

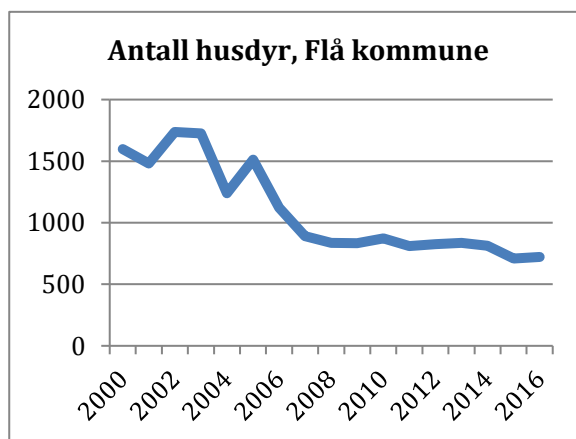
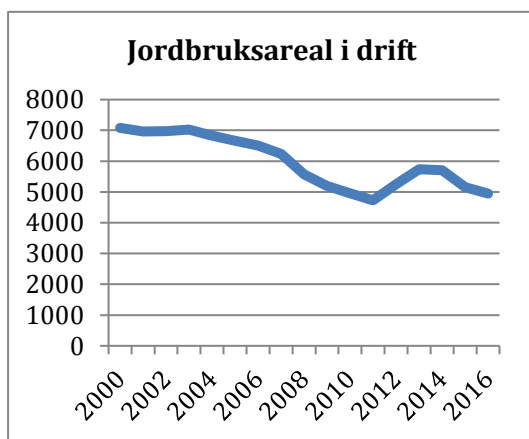

Jakt på rein, rådyr og småvilt leies ofte ut til "utenbygdsboere". Fiske er godt organisert i flere områder bl.a. i Hallingdalselva og Flå Østre Grunneierlag.

3.7. Landbruk

Landbruk og skogbruk har tradisjonelt vært viktige næringer i Flå. Landbruk og skogbruk er fremdeles viktig og Flå er den største og mest aktive skogkommunen i hele Hallingdal. I tillegg til skogen er kornproduksjon og sauehold viktige næringer.

I Flå bor i dag 28 % av alle bosatte i kommunen på en landbrukseiendom. Det finnes 195 landbrukseiendommer i kommunen¹, hvorav 96 har boligbygning og bosetting. Eiendommene har til sammen 295 000 dekar produktiv skog og 7500 dekar jordbruksareal.

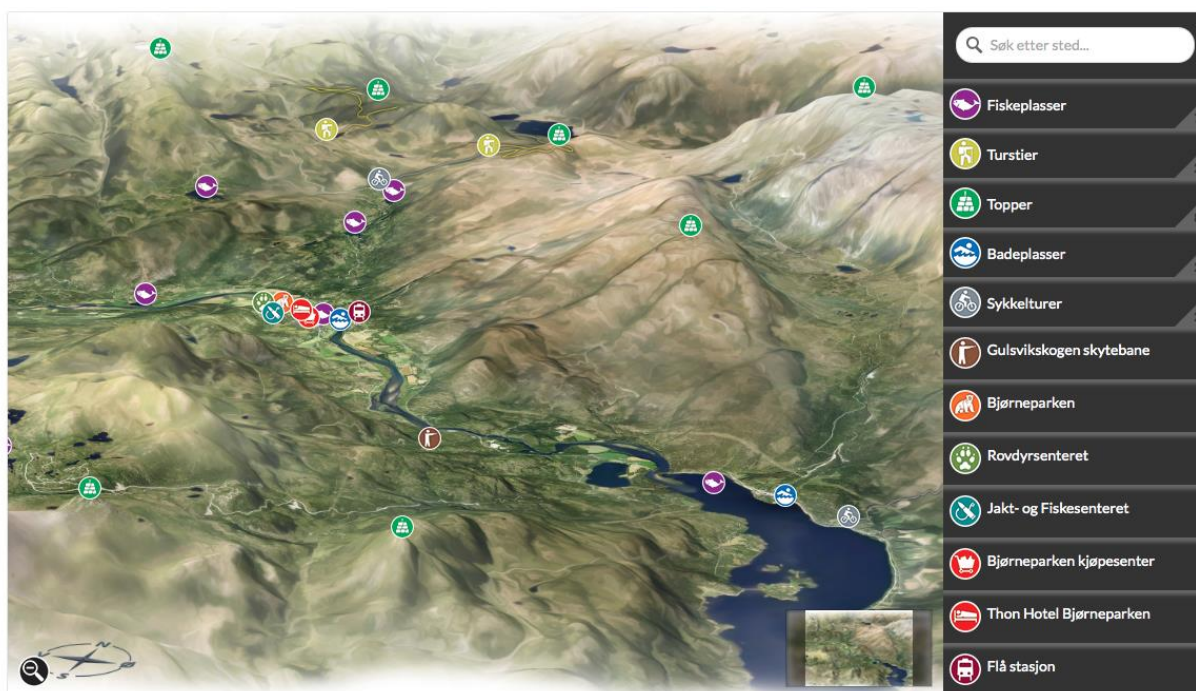
Kilde: SSB.no

Det er i underkant av 5 000 dekar jordbruksareal i drift i Flå. Dette er en reduksjon på vel 2000 dekar fra år 2000. Antall husdyr i kommunen har også gått ned i samme periode, og er halvert siden år 2000.

¹ Landbrukseiendommer registrert i SSB omfatter eiendommer som har minst 5 dekar eid jordbruksareal og/eller minst 25 dekar produktivt skogareal. Kilde: SSB.no.

3.8. Flå vekst

Flå Vekst SA ble etablert i 2014. Eiere av Flå Vekst er næringslivet og Flå kommune. Det overordnede målet til Flå Vekst er å tilrettelegge for befolkningsvekst og næringsutvikling på Flå. Organisasjonen skal arbeide for å utvikle, koordinere og synliggjøre næringsliv, reiselivstilbud og øvrige næringsaktiviteter for medlemmene. Alle som driver med næring og turisme på Flå kan være medlemmer. Flå Vekst har en målbedriftsavtale med Hallingdal Næringshage som gir medlemmene tilgang til tjenester derfra. Flå Vekst er også medeier i inkubatoren Pan Innovasjon AS. Dette sikrer medlemmer og gründere tilgang på støtte og kompetanse ifm. oppstart og videreutvikling av bedriftene på Flå.

4. FRITIDSBOLIGER

4.1. Fritidsboligstatistikk

Hytteturisten er en prioritert målgruppe i Flå kommune, og det er en målsetting å forlenge hytteturistenes oppholdstid og forbruk. Hytteturisten er viktig for næringsliv og sysselsetting i kommunen.

Flå har 1825 fritidsboliger pr. 1.1.2017. I følge SSB er det ca. 610 boliger og ca. 520 husstander/privathusholdninger i kommunen. Dette betyr at det er vesentlig flere fritidsboliger enn boliger og flere fritidsbolighusstander enn lokale husstander.

Det er flere fritidsboligområder i Flå, bl.a. Vassfarfjellet, Veneli, Reinsjøfjell, Høgevarde og Skarsdalen. Høgevarde er det største området med godkjente hyttetomter i Flå, og er også det området som har hatt størst hytteutbygging de senere år. Det er pr. i dag under planlegging et nytt stort utbyggingsområde for hytter i Turufjell.

Oppføring av hyttene og bruken av hyttene er en viktig ressurs for handel- og reiselivsnæring, byggevirkosomhet samt for grunneiere/landbruk/naturbasert næring.

TABELL 4: Antall fritidsboliger

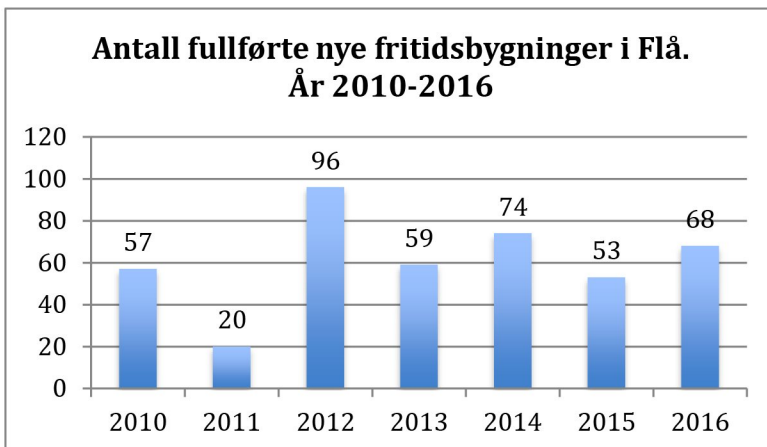
	År 2000	År 2010	År 2017	Endring 2000-2017
Hele landet	347 726	398 884	426 932	23 %
Buskerud	37 415	43 050	43 116	15 %
Oppland	37 600	44 778	48 883	30 %
Telemark	22 617	26 871	30 113	33 %
Flå	966	1 410	1 825	89 %

Kilde: SSB.no

Antall fritidsboliger i perioden fra år 2000 til år 2017 har økt med 23 % på landsbasis. Antall fritidsboliger er nesten doblet i Flå i løpet av den samme perioden (89 %!), fra i

underkant av 1000 fritidsboliger i år 2000 til vel 1 800 fritidsboliger i 2017. Vedtatte planer åpner for ytterligere 3-4000 fritidsboliger.

Oppland er landets største hyttefylke, etterfulgt av Buskerud, og med Hedmark på tredje plass. Alle disse fylkene har hytter i typiske fjelldestinasjoner.

Det er også en positiv utvikling i antall fullførte nye fritidsboliger i Flå. I løpet av årene 2010-2016 er det bygget totalt 427 nye fritidsboliger. De fleste av disse er satt opp i Høgevarde.

I 2016 ble det satt opp 68 nye fritidsboliger i Flå kommune.

TABELL 5: Gjennomsnittlig kjøpesum. Alle beløp er i hele 1000 kroner.

	År 2000	År 2005	År 2010	År 2016	Endr. i % 2000-2016	Endr. i % 2010-2016
Hele landet	516	829	1 341	1 597	209 %	19 %
Buskerud	639	1 170	1 695	1 582	148 %	-7 %
Oppland	599	835	1 413	1 932	223 %	37 %
Telemark	894	916	1 677	2 572	188 %	53 %
Vestfold	1 402	2 061	2 205	1 926	37 %	-13 %

Kilde: SSB.no

Gjennomsnittlig kjøpesum for en fritidsbolig i Buskerud var så vidt i overkant av 2 mill. kroner i 2014. Dette er høyere enn landsgjennomsnittet som var på i overkant av 1,5 mill. kroner. Det foreligger ikke tall på kommunenivå.

4.2. Forbruk/ringvirkninger fra fritidsboligbrukerne

Fritidsboligbrukeren legger igjen betydelige midler i kommunen. Ved bygging av fritidsboligen blir gjerne lokale håndverkere benyttet. Når fritidsboligen er ferdig og den er i bruk handles varer og tjenesten lokalt. I tillegg deltar ofte fritidsboligbrukeren på lokale arrangementer og bruker lokale aktivitetstilbud. Det offentlige får inntekter i form av skatter og avgifter.

Hvor stort forbruk fritidsboligeieren legger igjen lokalt avhenger av hvilke tilbud som finnes innenfor handel, servering, aktiviteter, tjenester osv. Dvs. i hvor stor grad det faktisk er mulig å legge igjen penger.

I henhold til kartleggingen som ble gjennomført blant næringsdrivende i Flå i desember 2016, anslår en av fire at 50 % eller mer av omsetningen kommer fra fritidsboligbrukere. Antatt gjennomsnittlig omsetning for næringslivet i Flå som kommer fra fritidsboligbrukerne er 33 %.

En gjennomsnittlig fritidsboligeier legger igjen nær 46 000 kroner (eks. mva.) årlig i Flå kommune, viser en undersøkelse gjennomført av Norsk Turistutvikling AS i desember 2016. Dette er forbruk knyttet til handel, servering, aktiviteter, vaktmester- og håndverkstjenester og øvrige tjenester. Skatter og avgifter fakturert fra kommunen kommer i tillegg. I tillegg kjøpes det årlig varer og tjenester for nær 100 000 kroner (eks. mva.) utenfor kommunens grenser.

Det anslås at de årlige ringvirkningene fra alle kommunens fritidsboliger er på ca. 80 mill. kroner. Dette er forbruk som fritidsboligeierne legger igjen i Flå kommune til handelsbedrifter, håndverkere, aktivitetsbedrifter, servicetjenester mv.

4.3. Hvilke aktivitets-, tjeneste-, service- og handelstilbud ønskes

I fritidsboligundersøkelsen gjennomført desember 2016, er bl.a. følgende tilbud viktig for fremtidig bruk av fritidsboligen:

- Preparerte skiløyper
- Turstier/vandrestier og sykkelveier/-stier
- Skilting langs stier og skiløyper
- Brøytet vinterveg frem til fritidsboligen og til parkeringsplasser
- Tilrettelegging for fiske
- Orienteringsposter/poster på turmål/"ti-på-topp"
- Alpintilbud
- Kano-/båtutleie
- Håndverkere
- Kjøp av ved
- Infrastruktur på fritidsboligen som strøm, vann og avløp
- Mobilnett, internett/bredbånd, kabel-TV
- Lege- og helseberedskap
- Renovasjonssystem/søppeltømming

Av tjenester, service og aktiviteter savnes bl.a. bedre renovasjonsordning/kildesortering av avfall, bedre mobildekning, bedre tilrettelagte sykkeltraseer, samordning av jaktkort, bedre brannberedskap, svømmehall, mer støtte til løypekjøring og bedre kollektivtransport.

Av handels- og serveringstilbud savnes bl.a. dagligvarehandel på Høgevarde eller Gulsvik, bakeri/bakerverer, jernvare, hvitevarer, byggvare/trelast, apotek, hyttetjenester, serveringstilbud på Høgevarde, større tilbud av dagligvarer på Flå.

5. STYRKER OG SVAKHETER

5.1. Flå sine styrker

Flå er en kommune i vekst, og en positiv og optimistisk holdning for Flås fremtid råder. Kommunens styrker (dvs. positive faktorer) i forhold til turisme, hyttenæring, handel og næringsliv kan sammenfattes til bl.a.;

- Naturen med høyfjell, skog og vann: De store fjellområdene, Vassfaret, Hallingdalselva og Krøderen
- Inngangsporten til Hallingdal: "Først i Hallingdal"
- Nærheten til Osloområdet og sentrale boområder på Østlandet
- Fritidsopplevelser hele året: Gode turskilmuligheter vinter med et stort skiløypenett og gode turmuligheter sommer. Det er godt turterreng, mulighet for jakt, fiske og bærplukking.
- Olav Thons engasjement og investeringer
- Bjørneparken og kjøpesenteret
- Rikelig med areal
- Hytter
- Hotell
- Stillhet, fred og ro
- Positiv kommune: Rask behandlingstid, og en kommune som legger forholdene til rette

5.2. Flå sine svakheter

Svakheterne knyttet til turisme, hyttenæring, handel og næringsliv er i hovedsak:

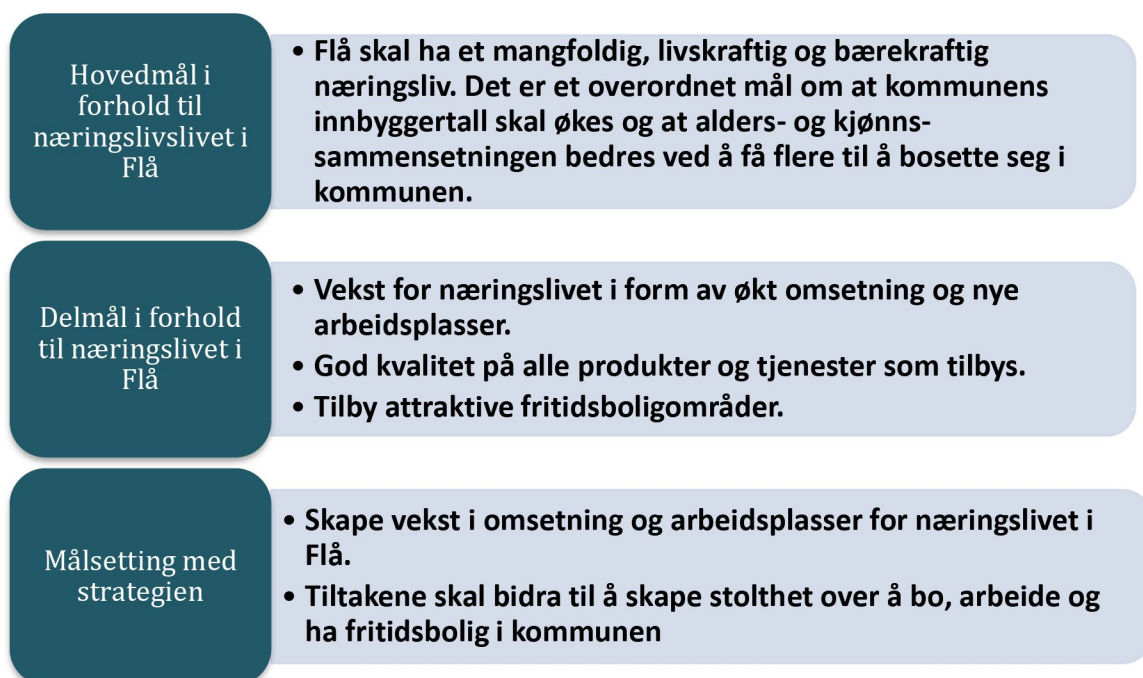
- Få ledige boliger for tilflytting
- Begrenset med muligheter for nye arbeidstakere (få ledige arbeidsplasser for de som ikke vil etablere egen bedrift)
- Få innbyggere (lite befolkningsgrunnlag)
- Forholdsvis lite kjent i markedet i forhold til større, konkurrerende destinasjoner/forholdsvis liten markedsføring av Flå som turistdestinasjon i forhold til andre etablerte turistkommuner
- Flå har ikke et større alpinanlegg
- Sentrum trenger en forskjønnelse
- Begrenset politi- og helseberedskap
- Manglende kildesortering for hytteiere
- Lavt utdanningsnivå blant befolkningen i Flå sammenlignet med landsgjennomsnittet – kan føre til noe manglende kompetanse
- Fellesgodeproblematikk – skiløyper og annen ikke-kommersiell infrastruktur er kostbart å vedlikeholde, det er krevende å få nok midler til disse formålene
- Krevende å få helårsarbeidsplasser pga. svingninger i sesongene

6. TILTAKSPLAN

Samordnet strategi for reiseliv og handel i Flå

Med bakgrunn i kartlegging fra næringsdrivende og fritidsboligeiere, samt møter med næringsliv og landbruk 1. halvår 2017, er det laget forslag til tiltaksplan. Tiltaksplanen er ikke endelig og evigvarende. Planen må revideres og endres regelmessig slik at tiltak for nye fremtidige behov skal kunne iverksettes.

Ansvarlige for tiltakene fordeler seg på flere aktører, avhengig av tiltaket. Dette være seg kommunen, Flå Vekst, utbyggere, grunneiere, handelsstand og øvrige næringsaktører, hyttevelforeninger m.fl. Noen av tiltakene og aktivitetene eksisterer allerede, og vil være en videreføring av disse, mens andre tiltak er nye. De fleste av tiltakene vil være gjennomgående for flere år.

En av de sentrale utfordringer er at næringslivet i Flå må arbeide mer på tvers mellom ulike næringer for å ta ut sitt potensial. Det er særlig viktig i forhold til den økende fritidsboligbyggingen i kommunen.

6.1. Næringsmessige muligheter

Flå har hatt en positiv næringsutvikling de senere år, med vekst i antall nyetableringer og vekst i sysselsetting. Veksten startet i hovedsak etter Olav Thons investeringer i Bjørneparken, hotell, kjøpesenter mv. I tillegg har hytteutbygging i Høgevarde og i øvrige hyttestedestinasjoner i kommunen samt i Hallingdal for øvrig bidratt til sysselsetting og økt etterspørsel etter både håndverkstjenester, handels- og opplevelsestilbud m.m.

Med bakgrunn i Flå sitt markedsgrunnlag, både med hensyn til forventet vekst av fritidsboliger og antall innbyggere, er det muligheter for videre utvikling og vekst for næringslivet.

Dette kapittelet viser forslag til mulige næringssettingsinger. Næringslivet må selv ta ansvar for igangsettelse og å drifte næringsvirksomhet, mens kommunen kan bidra med eksempelvis etableringstilskudd, tomter, rådgivning, bidra i reguleringsplanprosessen og sørge for rask og effektiv saksbehandling osv.

Nedenfor følger eksempler på næringssettingsinger som kan vurderes å igangsette. Det er ikke foretatt markedsmessige eller økonomiske vurdering av disse eksempelsettingsingene. Dette bør gjøres før eventuell igangsetting av tiltak.

Næringsområde	Beskrivelse av næringsmulighet
Landbruk	<ul style="list-style-type: none"> • Levering av lokalt tømmer og treverk til oppsetting av hytter osv. Videre kan det vurderes å etablere elementproduksjon til hytter. • Alternativ bruk av korn til ølbrygging, lokal bakst, utsalg av lokalt mel og bakekurs med lokale råvarer • Bruk av areal til datalagring • Bruk av ledig bygningsmasse til næringsformål • Tilby parselhager til hytteeiere, faste campinggjester osv. Parsellhagene kan brukes til grønnsaker eller korn. Parsellleietakerne kan da delta i hele prosessen fra å så til innhøsting og bearbeiding. • Tilby hytteeiere å plante egne juletrær som de senere hogger selv. • Lokalt slakteri, bearbeiding av lokalt kjøtt (eks. vilt, sau) • Tilby hytte- og bygdeservice som snøbrøyting, vedhogst, levering av ved • Kurs i bruk av motorsag • Besøksgård • Inn på tunet
Overnatting	<ul style="list-style-type: none"> • Etablere campingplass, gjerne av noe høyere standard (min. 3 stjerner, helst 4) med bobiloppstillingsplasser, døgnoppstillingsplasser for caravan og telt, egne plasser for faste sesonggjester og høystandard hytter/leiligheter. • Tilby gårdsovernatting, enten i form av kun overnatting (med eventuelt frokost) eller pakke med overnatting og gårdsaktiviteter • Overnatting på setre
Aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Kano-/kajakkpadling (guidede turer eller kun utleie av kano/kajakk) i Hallingdalselva eller Krøderen • Fjellklatring • Randoneekjøring/toppturer med guide

Næringsområde	Beskrivelse av næringsmulighet
Håndverkstjenester	<ul style="list-style-type: none"> Besøksgård for barn Gårdsopplevelser à la "Farmen" med overnatting
	<ul style="list-style-type: none"> I forbindelse med hyttebygging og hyttevedlikehold er det behov for alle typer håndverkere Etablere et senter for håndverkere og byggevareleverandører
Handel/servering	<ul style="list-style-type: none"> Dagligvareutsalg ved Høgevarde eller Gulsvik for å hindre handelslekkasje til Sokna og andre steder utenfor kommunen. Utkjøring av dagligvarer til hytter og lokalbefolkning etter bestilling Utsalg av lokale råvarer og varer Bakeri Serveringstilbud i hyttestedestinasjoner og i Flå sentrum Hvitevare- og elektronikkforretning Interiør-/designtjenester
Øvrig næring	<ul style="list-style-type: none"> Renholdstjenester for fritidsboligeiere og lokalbefolkning Vaktmester- og vaktholdtjeneste for fritidsbolig Utleie av boliger og fritidsboliger for (sesong-)ansatte i Flå, lokalbefolkning og turister

6.2. Tiltak – Næringsssamarbeid og kompetanseheving

Delmål:

- I. Bedre samarbeid mellom næringsaktører og mellom næringsaktører og kommunen. Dette for å få en felles og helhetlig forståelse av utfordringer og muligheter.
Mer samarbeid mellom næringsaktører og anbefaling av hverandres bedrifter kan bidra til økt omsetning for alle bransjer.
- II. Økt kompetansenivå og motivasjon hos de næringsdrivende og andre aktører. Dette kan bidra til økt produktkvalitet og forbedret servicenivå.
Både ledere og ansatte i næringslivet samt lokalbefolkningen for øvrig bør ha kunnskap om hva Flå kan tilby turister, hytteeiere, tilreisende og fastboende, og være gode ambassadører for kommunen. Det er et mål at alle skal føle stolthet over å bo og representere Flå.
- III. Økt næringsvirksomhet – flere næringsaktører og økt sysselsetting. Støtte til nye etableringer av næringsvirksomhet og omstilling i landbruket.

	Tiltak – Nærings samarbeid og kompetanseheving	Ansvarlig
1.	<p>Gründeroppstart og tilrettelegging for nye næringsvirksomheter</p> <p>Organisere rådgivning og bistand til forretningsutvikling for gründere som ønsker å etablere næringsvirksomhet i Flå og for grunneiere som ønsker å realisere ny næring i landbruket. Bistand i reguleringsplanprosessen og rask saksbehandlingstid. Omregulere nødvendig areal og bygningsmasse for næringsvirksomhet.</p>	Flå kommune i samarbeid med Flå Vekst (og i samarbeid med Etablerer-senteret i Hallingdal, Innovasjon Norge og andre aktører)
2.	<p>Forum/møter for næringslivet, Flå Vekst og kommunen</p> <p>Gjennomføre/videreføre allerede igangsatt næringscafé. Forum/nettverk med felles møter for næringslivet, eventuelt sammen med kommunen. Dette gjelder møter for ulike bransjer hver for seg, og felles møter på tvers av bransjer. I forumet drøftes utfordringer og løsninger, og næringslivet blir bedre kjent med hverandre.</p>	Flå Vekst
3.	<p>Ny utvikling i landbruket</p> <p>Det å bevare og utvikle landbruket i Flå er viktig for landbrukets egen del, og også for å tilby ulike tilbud til den voksende reiselivs- og hyttenæringen. Det foreslås derfor å iverksette et eget mobiliseringsprosjekt som skal motivere og dyktiggjøre interessenter i næringen til ny utvikling. Prosjektet bør ha en tidshorison på minimum 3 år og omfatte 8-10 aktører. Det bør tilbys adekvat bistand til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ressurskartlegging på egen eiendom • Potensialvurdering av muligheter • Individuell bistand til forretningsutvikling • Etablering av nettverkssamarbeid med andre i kommunen/utenfor kommunen 	Flå kommune i samarbeid med landbruks- og miljøavdelingen hos fylkesmannen, fylkeskommunen og eventuelt faglagene i landbruket. Bondelaget eller Flå Vekst – landbruk bør også være delaktige.
4.	<p>Kurs for næringslivet</p> <p>Avklare behov og gjennomføre ulike lokale kurs, seminarer og foredrag for næringsdrivende i Flå.</p>	Flå Vekst
5.	<p>Vertskapskurs for næringslivet og lokalbefolkningen - "Flå-kurs" for alle</p> <p>Arrangere vertskapskurs for ansatte i handelsbedrifter, reiselivsnæring, bensinstasjoner og andre interesserte, både øvrige ansatte i næringsliv, lokalbefolkning og fritidsboligeiere. Vertskapskurset gjelder for alle som kommer i kontakt med turister og tilreisende, slik at alle er i stand til å formidle hva Flå har å tilby av aktiviteter, opplevelser, overnatting, servering og handel, samt lokalhistorie, landbruk og tradisjonsmat. Sjekk gjerne modell fra Geilo og Valdres.</p>	Flå kommune i samarbeid med Flå Vekst og reiselivsnæring/ besøksnæring

Tiltak – Nærings samarbeid og kompetanseheving		Ansvarlig
6.	<p>Arrangere studieturer</p> <p>Arrangere studietur til sammenlignbare nærings- og besøksområder.</p>	Flå Vekst og Flå kommune i samarbeid med næringslivet

6.3. Tiltak – Diverse næringsmessig tilrettelegging

Delmål:

Bedre rammebetingelser for næringslivet som kan bidra til å styrke lokalt næringsliv.

Tiltak – Diverse næringsmessig tilrettelegging mv.		Ansvarlig
7.	<p>Tilrettelegge for flere boliger</p> <p>Tilby tomt og/eller økonomiske støtteordninger til privatpersoner og utbyggere som vil bygge hus og leiligheter i Flå i løpet av en gitt periode. Støtte kan også gis til ombygging av eksisterende hus/bygninger til leiligheter, hybler, utleieenheter osv. Det er boligmangel i Flå, noe som byr på utfordringer for ansettelse av sesongmedarbeidere og faste ansatte i ulike stillinger i Flå.</p>	Flå kommune
8.	<p>Fiber til nærings-, bolig- og hytteområder</p> <p>Påvirke og tilrettelegge for videre utbygging av fiber til nærings- og boligområder og til de største hytteområdene i Flå kommune.</p>	Flå kommune
9.	<p>Tilgjengelighet (transport)</p> <p>Påvirke og ha dialog med NSB, transportselskap, fylkeskommune m.fl. for å sikre hyppige togstopp i Flå, gjerne også Gulsvik, i tillegg til busstransport og intertransport i kommunen. Fremtidig god vegstandard er også viktig.</p>	Flå kommune i samarbeid med transportselskap
10.	<p>Ladestasjoner for el-biler</p> <p>Være en pådriver for å etablere ladestasjoner for el-biler ved de største fritidsboligområdene, handels- og serveringssteder eller aktivitetsarenaer.</p>	Flå kommune i samarbeid med næringsliv
11.	<p>Mobildekning i hele kommunen</p> <p>Være en pådriver og opprettholde dialog med mobil selskaper for å sikre god mobildekning (4G) i hele kommunen, både i dalen og i fjellområdene ved hyttestedestinasjoner og friluftsområder.</p>	Flå kommune
12.	<p>Støtte til arrangementer</p> <p>Støtte både nye og eksisterende arrangementer og festivaler mv. med økonomiske støtteordninger, i tillegg til</p>	Flå kommune

Tiltak – Diverse næringsmessig tilrettelegging mv.		Ansvarlig
13.	å markedsføre arrangementene på kommunens nettside og i informasjonsbladet Fløværingen. Eventuell bidrag i forhold til infrastruktur, avtaler, rådgivning og/eller med deltakelse kan vurderes.	
	Miljøsertifisering Oppmuntre virksomheter til å miljøsertifisere bedriften.	Næringsliv

6.4. Tiltak – Fritidsbolig

Delmål:

Opprette god dialog med fritidsboligbrukerne, og lytte til deres behov. Dette for å få fornøyde fritidsboligeiere og –brukere som vil tilbringe ytterligere flere bruksdøgn på sine fritidsboliger, og som i enda større grad vil foreta sine innkjøp i kommunen, delta på lokale arrangementer og aktivitetstilbud, samt spise ved lokale serveringssteder.

Tiltak – Fritidsbolig		Ansvarlig
14.	Årlig møte med fritidsboligbrukerne Gjennomføre årlig møte med fritidsboligbrukerne på et tidspunkt hvor mange er på sine fritidsboliger (eks. påske, vinterferie eller høstferie). I møtet kan det informeres om nyheter i kommunen, og deretter legge opp til at fritidsboligbrukerne kan berette om sine behov og saker som de ønsker å ta opp.	Flå kommune i samarbeid med hyttevelforeninger og/eller grunneiere/utbyggere
15.	Fritidsboligundersøkelse Gjennomføre jevnlig fritidsboligundersøkelse, for eksempel hvert 3. eller 5. år. Dette for å kjennskap til fritidsboligeierens ønsker og behov, samt forslag til tiltak for å bedre fritidsboligeierens opplevelse av kommunen og oppholdet.	Flå kommune
16.	Hytterrenovasjon/avfallssortering Kommunen vil være en pådriver for at det blir satt opp ulike fraksjoner for avfallssortering på de største hytteområdene i kommunen. Containere erstattes av nedgravbare avfallsbrønner.	Hallingdal Renovasjon
17.	Bygge nettverk med andre kommuner Bygge nettverk med andre kommuner som satser på fritidsbolignæringen	Flå kommune i samarbeid med andre fritidsboligkommuner

6.5. Tiltak – Informasjon og markedsføring

Delmål:

Økt synlighet og oppmerksomhet om Flå og dets tilbud. Oppdatert, informativ og selgende informasjon til lokalbefolkning, turister og fritidsboligbrukere skal bidra til økt handel, deltakelse ved lokale arrangementer og kommersielle aktiviteter, samt flere overnattinger ved overnattingsanlegg og i private fritidsboliger.

Tiltak – Informasjon og markedsføring		Ansvarlig
18.	<p>Informasjonsbladet Fløværingen</p> <p>Videreføre informasjonsbladet Fløværingen som sendes ut til lokalbefolkning og hytteeiere, med informasjon om arrangementer, nyheter, handels- og opplevelsestilbud osv. i kommunen.</p>	Flå kommune i samarbeid med Flå Vekst
19.	<p>Markedsføring av Flå rettet mot turister</p> <p>a) Flå Vekst har ansvar for å oppdatere og drifte nettsiden www.fla.no med aktuelle nyheter, arrangementer, kommunale tjenester, linker til lokale bedrifter mv. Nettsiden fungerer som en veiviser for besøkende, tilreisende, hytteeiere og lokalbefolkning – til å finne arrangementer, opplevelser, aktiviteter, handel, servering, overnatting osv. Nettsiden oppdateres kontinuerlig med aktuelle nyheter og aktiviteter/arrangement.</p> <p>b) Informasjonstavler ved strategiske stoppunkt for turister og tilreisende med informasjon om hva som tilbys i Flå av aktiviteter/opplevelser, overnatting, hytteområder, servering og handel.</p> <p>c) Støtte opp om samarbeidsinitiativ og –kampanjer med resten av Hallingdalsregionen for å promotere Hallingdal som reiselivsdestinasjon</p>	<p>Ansvar for nettsiden www.fla.no: Flå Vekst. Kommune og næringsliv må holde Flå Vekst informert om nyheter/ arrangement osv.</p> <p>Ansvar for informasjonstavler: Flå kommune</p> <p>Støtte opp om samarbeidsinitiativ og -kampanjer: Flå kommune i samarbeid med Flå Vekst og næringsliv</p>
20.	<p>Bruk av felles logo</p> <p>Alle næringsaktører, kommunen og Flå Vekst enes om å bruke felles logo i profilering og markedsføring på nettsider, i annonser osv. Dette skaper gjenkjennelsesverdi. Flå Vekst sin logo kan eksempelvis brukes.</p>	Flå Vekst og næringsliv
21.	<p>Opprette en bildebank</p> <p>Opprette en bildebank med bilder fra Flå som næringslivet, media og andre kan benytte i markedsførings- og profileringssammenheng, samt til bruk for presse.</p>	Flå kommune og Flå Vekst

6.6. Tiltak – Fellesgoder og infrastrukturtiltak

Delmål:

Øke Flå sin attraksjonskraft som besøksmål, samt bidra til bedre folkehelse. Dette kan bidra til flere gjester på overnattingsanlegg, økt antall bruksdøgn fra fritidsboligbrukere, økt handel og økt benyttelse av aktivitets- og arrangementstilbud. Flere av tiltakene vil være helsefremmende og vil også bidra til økt trivsel for lokalbefolkning, turister og tilreisende.

Tiltak – Fellesgoder og infrastrukturtiltak		Ansvarlig
22.	Sentrumsforskjønnelse <p>Eksempelvis: beplantning i sentrum, blomster i urner/ampler langs Rv7, lysslynger i trær om vinteren, sette ut benker, sørge for jevnlig søppelplukking.</p>	Flå kommune i samarbeid med handelsstand
23.	Sikre tilstrekkelig parkeringsareal i sentrum <p>Etablere flere sentrumsnære parkeringsplasser, for å unngå tapte handelsinntekter pga. for få parkeringsplasser.</p>	Handelsstand i samarbeid med Flå kommune
24.	Skilting og kart over skiløyper, stier og sykkelruter <p>Sørge for vedlikehold av skilt og oppdatering av skiltplan, samt oppdatering av kart. Sørge for distribusjon av kart, og oppslag av kart og skilt ved strategiske møtesteder, vei-/sti-/løypekryss og naturlige startsteder for turer.</p>	Flå kommune i samarbeid med Flå turlag, idrettslag, hytteutbyggere/ grunneiere m.fl.
25.	Parkeringsplasser ved utfartssteder for skiløyper og turstier <p>Sørge for tilstrekkelig antall parkeringsplasser ved naturlige og populære utfartssteder ved skiløyper, stier for vandreturer, fiskeplasser og badeplasser.</p>	Flå kommune i samarbeid med grunneiere og idrettslag
26.	Oppkjøring av skiløyper <p>Økonomisk bidrag fra kommunen til opparbeidelse av stier og skiløypetraseer.</p>	Løypeselskap
27.	Tilrettelegge og vedlikeholde infrastruktur for ikke-kommersielle aktiviteter <p>Rydde, skilte og kloppegge utvalgte turstier, sette opp gapahuk, brygger, tilrettelegge for badeplasser og fiskeplasser mv. Sørge for universell utforming på utvalgte besøksmål/aktiviteter.</p>	Idrettslag, turlag, velforeninger, grunneiere/ hytteutbyggere og kommunen

	Tiltak – Fellesgoder og infrastrukturtiltak	Ansvarlig
28.	<p>Utstilling om krigshistorien i Flå</p> <p>Under den tyske krigsmaktens framrykning oppover Hallingdal i april dagene 1940 hadde Gulsvik-området i Flå en sentral plass. Det er fortsatt synlig spor etter skyttergraver, skytestillinger og bombenedslag i området. Denne delen av vår nære forhistorie har en økende betydning for kulturopplevelser innen reiseliv. Mens det fortsatt finnes synlige spor, kunnskap og muligens gjenstander fra denne handlingen, så bør det vurderes å etablere en mindre utstilling om dette i det området hvor kamphandlingene foregikk. Det kan være hensiktsmessig å benytte allerede eksisterende bygningsmasse til et slikt formål.</p>	Flå kommune i samarbeid med aktuelle grunneiere og øvrige interessenter